УДК 811.111'25'276.6:355.588]:811.161.2
DOI https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.70.31

Божук А. О.,
кандидат філологічних наук,
викладач ЗВО кафедри мовної підготовки
Національного медичного університету імені О. О. Богомольця

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ТЕРМІНІВ ТАКТИЧНОЇ МЕДИЦИНИ ТА СПОСОБИ ЇХНЬОГО ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. У статті досліджено проблематику та особливості англо-українського перекладу текстів з тактичної медицини, зокрема в контексті матеріалів, представлених на платформі Tactical Combat Casualty Care (TCCC). Враховуючи, що TCCC є міжнародним стандартом, розробленим для надання медичної допомоги в умовах бойових дій, точність та адекватність перекладу таких матеріалів мають критичне значення для забезпечення ефективної роботи медичних підрозділів у надзвичайних ситуаціях. Аналіз проведено з акцентом на специфіку медичної термінології, структурні особливості текстів і їхню адаптацію до українських мовних і професійних реалій. У статті розглядаються різні типи термінів, що використовуються в тактичній медицині, зокрема абревіатури, клінічні терміни, назви процедур і обладнання. Визначено ключові труднощі, пов'язані з передачею вузькоспеціалізованої термінології, лексичних одиниць і абревіатур, які є важливими для забезпечення точності і зрозумілості текстів у бойових умовах. Досліджено різні підходи до адаптації інструкцій, що є частиною тактичної медицини, зокрема під час перекладу протоколів та процедур для українських надавачів медичної допомоги. Також розглядаються рекомендації для перекладачів, зокрема щодо використання загальноприйнятих термінів в Україні та визначення стратегії для перекладу абревіатур і технічних термінів. Беруться до уваги культурні та професійні відмінності, які можуть впливати на процес перекладу термінів тактичної медицини: оскільки кожна країна має свої специфічні традиції в організації медичної допомоги в умовах бойових дій, перекладачеві необхідно враховувати не тільки лексичні та граматичні особливості, а й різницю в медичних протоколах, термінах, а також в підходах до навчання та підготовки надавачів медичної допомоги. Окремо вказується на важливість співпраці з фахівцями з тактичної медицини задля забезпечення точності та відповідності перекладених матеріалів міжнародним стандартам.

Ключові слова: тактична медицина, медична термінологія, переклад, TCCC, адаптація текстів, мовна еквівалентність.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Англо-український переклад термінології тактичної медицини має особливу важливість в умовах повномасштабної воєнної російської агресії проти України та пов'язаних із нею надзвичайних ситуацій. Тактична медицина, що містить широкий спектр практичних знань і навичок, спрямованих на надання медичної допомоги в умовах бойових дій, вимагає точного й адекватного перекладу термінів і концептів, що використовуються в англомовних медичних джерелах, українською мовою. Це є необхідною умовою для забезпечення ефективного навчання надавачів медичної допомоги, зокрема, військових, медиків, рятувальників тощо, а також для збереження життя і здоров'я постраждалих у критичних ситуаціях. Невірний або неповний переклад медичних термінів, інструкцій та протоколів може призвести до серйозних помилок у наданні допомоги, в тому числі до летальних наслідків. Зважаючи на специфіку термінології тактичної медицини, що активно розвивається у відповідь на поступ технологій, тактики та досвіду бойових дій, проблема перекладу з суто лінгвістичної стає етичною та гуманітарною. Своєчасний коректний переклад інформації може суттєво покращити ефективність навчальних програм, забезпечити відповідність медичних протоколів і практик до міжнародних стандартів, а також сприяти безпечному і професійному виконанню медичних процедур у критичних умовах. Зокрема, цей процес потребує ретельного аналізу структурних особливостей англомовних термінів тактичної медицини та розробки ефективних підходів до їхнього перекладу. Врахування специфіки військової термінології, а також контексту та функціональних вимог у перекладі є ключовими завданнями для розвитку сфери медичного перекладу в умовах збройних конфліктів. У цьому контексті важливими науковими та практичними завданнями є:

1) вивчення структурних особливостей англомовних термінів тактичної медицини, зокрема термінів, що стосуються надання медичної допомоги на полі бою, евакуації та стабілізації пацієнтів, а також застосування спеціалізованих методів перекладу для кожного з цих термінів;

2) розробка методичних рекомендацій щодо перекладу тактичної медичної термінології українською мовою, які б забезпечили точність, зрозумілість та безпеку використання медичних протоколів і інструкцій на практиці;

3) оцінка впливу неточностей у перекладі на практичну діяльність надавачів медичної допомоги, зокрема представників медичних служб, під час бойових дій та/або надзвичайних ситуацій, а також вивчення можливих наслідків помилок у медичних процедурах через неточний переклад.

Разом з тим правильний переклад термінів тактичної медицини є важливим аспектом забезпечення міжнародної співпраці у сфері військової медицини, що в свою чергу впливає на ефективність надання медичної допомоги в екстремальних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами перекладу медичних текстів займаються українські науковці, що досліджують особливості термінології, стилістики

та методів адаптації матеріалів для іншомовної аудиторії. Вдалі спроби розробки ефективних методик перекладу медичних текстів тактичної з урахуванням термінологічної специфіки та професійного контексту, містяться в працях С. Вострової, що досліджують лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англомовного медичного дискурсу [1], й розвідках Ю. Макаренко та І. Ткаченко, в яких увага приділяється проблемі перекладу медичних термінів у науковому англомовному медичному тексті [2]. Актуальною ґрунтовною працею на цьому напрямку є навчальний посібник, присвячений громадському перекладу текстів тактичної медицини, авторства Р. Поворознюк [3]. Окремо слід відзначити праці, присвячені особливостям використання та перекладу лексичних засобів англомовних документів військової тематики, в тому числі термінів тактичної медицини, науковців Львівського державного університету безпеки життєдіяльності – І. Барнич, П. Губича, С. Змисли, Н. Іванишин, М. Маланюк, О. Пальчевської та ін. У цих працях пропонуються підходи, що враховують не лише термінологічну специфіку англомовних медичних текстів, а й професійний контекст, у якому вони використовуються; завдяки цим напрацюванням стає можливим сприяння забезпечення точності й адекватності перекладу, що є ключовим у критично важливій сфері тактичної медицина. Втім, проблематика англо-українського перекладу тематичних текстів та аналізу використовуваної в них термінології досі потребує ретельних досліджень.

Формулювання мети статті. Дослідження перекладу текстів тактичної медицини має як теоретичне, так і практичне значення. З одного боку, воно сприяє розвитку методик перекладознавства, а з іншого – має прямий вплив на медичну та гуманітарну практику в умовах сучасних викликів. Отже, **метою дослідження** є аналіз особливостей англо-українського перекладу текстів з тактичної медицини з урахуванням специфіки термінології та стилістики.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Аналіз перекладу як наукового явища охоплює широкий спектр аспектів, у тому числі лінгвістичного, культурологічного та соціального вимірів. Переклад становить собою складний процес міжкультурної взаємодії, що відображає глибинний зв'язок між мовами та культурами. Перекладацька діяльність складається з кількох ключових етапів, від змістовної трансформації тексту до його адаптації до конкретного культурного контексту та врахування соціальних факторів. У сучасному глобалізованому світі переклад виступає важливим інструментом обміну науковими знаннями, технологіями та культурними досягненнями [4, с. 55].

З лінгвістичного погляду переклад спрямований на максимально точну передачу змісту вихідного тексту, з урахуванням його граматичних і синтаксичних особливостей. Дослідники підкреслюють важливість детального аналізу мовної структури під час перекладу. Так, В. Карабан зазначає, що перекладач повинен враховувати фонетичні, лексичні, граматичні й стилістичні особливості тексту; при цьому кожний рівень потребує спеціальних стратегій для забезпечення точності та адекватності перекладу [5, с. 91]. М. Альошина звертає увагу на те, що якість перекладу залежить від здатності перекладача не лише коректно передати лексичне значення тексту, а й відобразити його граматичні особливості [6, с. 54].

Культурологічна складова перекладу є не менш важливою. Переклад, за своєю суттю, виходить за межі мовного процесу і стає засобом міжкультурної комунікації, що враховує культурні й соціальні реалії мовного середовища. Дослідники відзначають, що ефективний переклад вимагає адаптації тексту до нового культурного контексту, збереження змісту й точності передачі. У роботі Г. Кузенко підкреслюється необхідність врахування культурної специфіки під час перекладу, особливо це стосується ідіом, традицій і соціальних норм, які значно впливають на розуміння тексту; дослідниця пропонує стратегії, що допомагають зберігати унікальні культурні аспекти тексту, забезпечуючи водночас його доступність для цільової аудиторії [7, с. 23].

У глобальному контексті переклад відіграє роль ключового механізму для міжнародного обміну знаннями, досвідом та інноваціями, зберігаючи баланс між змістовною точністю й адаптацією тексту до потреб іншомовної аудиторії.

Переклад наукової та технічної літератури є надзвичайно складним і відповідальним завданням, яке вимагає від перекладача не лише ґрунтовних знань мови, а й розуміння специфіки відповідної галузі; особливої актуальності воно набуває в галузі медицини, де точність кожного терміна має вирішальне значення для коректного розуміння та практичного застосування знань [8, с. 60]. Неточності в перекладі можуть мати серйозні наслідки – наприклад помилки діагностування, неправильне використання медичних приладів тощо.

Мова медичних текстів належить до науково-технічного стилю, який характеризується високим рівнем точності та логічності і має такі основні риси, як об'єктивність, стандартизованість, абстрактність. Синтаксис текстів цього стилю повинен бути чітким і містити лаконічні завершені конструкціями. Лексика медичних текстів охоплює загальнонаукову та вузькоспеціальну термінологію, що забезпечує точність і однозначність змісту і зазвичай класифікується за походженням і способами її формування. Умовно можна виділити дві основних категорій медичної термінології: питомі (національні) українські терміни та інтернаціоналізми, зазвичай запозичені з латинської та/або грецької мови; крім цього, можна вказати західноєвропейські запозичення. Інтернаціоналізми займають у термінології особливе місце завдяки їхньому поширенню в різних мовах і здатності забезпечити єдине розуміння у глобальному науковому контексті [9].

Отже, переклад медичних текстів потребує не лише лінгвістичної майстерності точної передачі змісту оригіналу, а й глибокого знання та розуміння термінологічної специфіки, її класифікації та систематизації. Висока якість перекладу забезпечується точним добором термінів, відповідністю граматичним нормам та врахуванням стандартів медичної практики. Від правильного використання термінів і синтаксичних конструкцій може залежати не тільки точність наукової інформації, а й безпека пацієнтів.

Структурні особливості текстів з тактичної медицини на прикладі матеріалів сайту TCCC (Tactical Combat Casualty Care; https://tccc.org.ua/) [10], що становить собою базу перекладних текстів з ресурсу https://deployedmedicine.com (США), демонструють чітку організацію контенту, спрямовану на оперативне освоєння життєво важливих навичок у кризових ситуаціях. Проаналізуємо основні характеристики таких текстів.

1. *Сегментація на фази надання допомоги*: одна з ключових структурних особливостей текстів тактичної медицини, що дозволяє чітко визначити послідовність дій залежно від умов, у яких опиняється надавач допомоги та постраждалий.

Care Under Fire (допомога під вогнем)

Ця фаза передбачає надання допомоги в умовах прямого вогневого контакту. Основна увага приділяється збереженню життя пораненого та мінімізації ризику для медичного персоналу чи інших військових.

Return fire and take cover – «Ведіть вогонь у відповідь і шукайте укриття»: забезпечення прикриття і зменшення ризику для рятувальника.

Direct casualty to move to cover if able – «Скеруйте постраждалого до укриття, якщо є така можливість»; команда знайти укриття для пораненого.

Apply a hasty tourniquet to control life-threatening bleeding – команда на швидке накладання турнікета для зупинки критичної кровотечі.

Minimize time exposed to hostile fire – команда скорочення часу перебування під ворожим обстрілом.

Tactical Field Care (Тактична допомога в польових умовах)

Фаза передбачає надання допомоги після усунення безпосередньої загрози вогню; фокус зміщується на ретельніше обстеження та стабілізацію стану пораненого:

Reassess tourniquet and control bleeding further – перевірка ефективності турнікета та подальший контроль кровотечі.

Initiate airway management using a nasopharyngeal airway – забезпечення прохідності дихальних шляхів за допомогою носоглоткового повітроводу.

Treat tension pneumothorax with needle decompression – усунення пневмотораксу за допомогою пункції голкою.

Administer fluids to treat hypovolemic shock – внутрішньовенне введення рідин для подолання шоку.

Tactical Evacuation Care (Евакуаційна допомога)

Цей етап фокусується на підготовці пораненого до транспортування і забезпеченні стабільного стану під час евакуації:

Secure the casualty to a litter or evacuation device – закріплення пораненого на ношах.

Maintain airway control and monitor respiratory rate – контроль прохідності дихальних шляхів та частоти дихання.

Administer oxygen if available – використання кисню за його наявності/доступності.

Reassess all interventions during transport – повторна оцінка заходів, яких було вжито під час транспортування постраждалого.

Psychological First Aid (Психологічна перша допомога)

У певних випадках до процесу додаються психологічні аспекти, особливо коли йдеться про стабілізацію психоемоційного стану:

Reassure the casualty about their condition – «Запевніть постраждалого щодо його стану»; надання моральної підтримки.

Explain what you are doing to avoid panic – пояснення медичних маніпуляцій задля уникнення паніки з боку потерпілого.

Профілактика інфекцій

Apply antiseptics to all wounds before bandaging – антисептична обробка всіх ран перед перев'язуванням.

Ensure gloves are worn at all times during casualty care – дотримання гігієнічних норм («Переконайтеся, що рукавички постійно вдягнені під час догляду за постраждалим»).

Підготовка до тривалого транспортування

Use blankets to prevent hypothermia during evacuation – уникнення переохолодження (зокрема, з використанням ковдр).

Ensure IV fluids are secure for transport – безпечний стан для внутрішньовенних розчинів під час перевезення.

Отже, сегментація текстів тактичної медицини на фази дозволяє створити ефективний алгоритм дій у складних умовах. Це допомагає надавачам медичної допомоги швидко реагувати, знижувати ризики для життя пацієнта і забезпечувати оптимальний результат. Впровадження такого підходу не тільки структурує процес навчання, а й сприяє підвищенню рівня готовності до реальних бойових ситуацій..

2. *Використання покрокових інструкцій.* Покрокові інструкції є основним елементом текстів тактичної медицини, який забезпечує чітке та структуроване керівництво для медичних працівників у кризових ситуаціях, дозволяючи уникати помилок та підвищувати ефективність надання допомоги.

Покрокові інструкції мають наступні особливості використання:

1. *Лаконічність і ясність.*

Інструкції побудовані короткими реченнями, які легко зрозуміти в екстремальних умовах.

Stop the bleeding using a tourniquet («Зупиніть кровотечу, наклавши турнікет»; форма подання інформації мінімізує когнітивне навантаження та дозволяє діяти оперативно).

2. *Послідовність дій.*

Інструкції структуровані так, щоб дії виконувалися у логічній послідовності, що сприяє збереженню життя.

Open the airway. Check for breathing. Apply an occlusive dressing to chest wounds. («Розкрийте дихальні шляхи. Перевірте дихання. Накладіть оклюзій ну наліпку на рани грудей».)

3. *Орієнтація на практичність.*

Усі вказівки розраховані на швидке застосування в польових умовах без необхідності додаткового обладнання.

Roll the casualty on their side to prevent choking. («Переверніть постраждалого на бік, щоб запобігти удушенню»)

4. *Поділ на категорії відповідно до фаз надання допомоги.*

Інструкції розділені на окремі розділи: Care Under Fire, Tactical Field Care, Tactical Evacuation Care.

Care Under Fire (допомога під вогнем):

Return fire to eliminate the threat («Ведіть вогонь у відповідь задля усунення загрози»: ліквідація загрози є першим кроком перед початком медичних маніпуляцій)

Direct the casualty to move to cover if able («Надайте постраждалому вказівки просуватися в сторону укриття, якщо є можливість»; самостійний рух пораненого до укриття дозволяє знизити ризик для рятувальника)

Apply a tourniquet above the wound to stop severe bleeding («Накладіть турнікет над раною для зупинки сильної кровотечі»; використання турнікета для зупинки критичної кровотечі є пріоритетним заходом)

Tactical Field Care (Тактична допомога в польових умовах)

Open the airway using the head-tilt, chin-lift maneuver («Розкрийте дихальні шляхи, використовуючи маневр із відхиленням голови та підняттям підборіддя»; простий спосіб відновлення прохідності дихальних шляхів)

Insert a nasopharyngeal airway to maintain airway patency («Вставте носоглотковий повітровід для підтримки прохідно-

сті дихальних шляхів»; інструкція передбачає використання мінімально інвазивного обладнання)

Inspect the chest for penetrating wounds and apply an occlusive dressing («Обстежте грудну клітку на предмет проникних ран і накладіть оклюзійну наліпку»; закриття рани на грудях запобігає розвитку пневмотораксу).

Perform needle decompression at the second intercostal space («Виконайте декомпресію голкою на другому міжреберному просторі»; дія з чітким визначенням анатомічної точки)

Administer 500ml of IV fluids for hypovolemic shock («При гіповолемічному шоці введіть 500 мілілітрів внутрішньовенних розчинів»; інструкція містить дозування і метод введення)

Tactical Evacuation Care ([тактична] евакуаційна допомога)

Secure the casualty on a stretcher using straps («Закріпіть потерпілого на ношах за допомогою ремінців»; вказівка забезпечує безпеку під час транспортування).

Reassess all interventions before and during transport («Перегляньте всі втручання до і під час транспортування»; наголос на постійному моніторингу стану пораненого)

Provide oxygen therapy if available («Забезпечте кисневу терапію за наявності»; інструкція містить альтернативний захід для покращення оксигенації).

Document all interventions for handover to the next medical provider («Документуйте всі втручання для передачі наступному надавачеві медичної допомоги»; фіксація всіх дій є важливою для подальшого лікування).

Отже, покрокові інструкції у текстах тактичної медицини мають чітку структуру, що забезпечує швидке засвоєння інформації навіть у стресових ситуаціях.

5. Фокус на критичних навичках у бойових умовах. У тактичній медицині критичний фокус на навичках, що рятують життя, є фундаментальним аспектом для підготовки фахівців, які діють у стресових і небезпечних умовах. Ці навички містять оцінку, діагностику та швидке виконання ключових процедур, які можуть бути вирішальними для виживання пацієнта.

Tourniquet Application (Накладання турнікета): *Apply the tourniquet 2–3 inches above the bleeding site. Tighten until the bleeding stops* («Накладіть джгут на 2–3 дюйми вище місця кровотечі і затягніть до її зупинки»; основна увага зосереджена на швидкому і точному застосуванні турнікета; інструкція наголошує на критичному аспекті – зупинці кровотечі, навичці, необхідній для стабілізації стану до евакуації).

Wound Packing with Hemostatic Gauze (Перев'язування рани гемостатичною марлею): *Pack the wound tightly with gauze. Apply constant pressure for 3 minutes* («Щільно забинтуйте рану упаковати марлею, застосовуйте постійний тиск протягом трьох хвилин»: деталізація кожного кроку забезпечує ефективне виконання, навіть якщо надавач медичної допомоги відчуває стрес; зазначення часових рамок покращує ефективність).

Junctional Hemorrhage Control (контроль вузлових кровотеч): *Place the junctional device over the bleeding site. Inflate until bleeding stops* («Накладіть потрібний пристрій на місце кровотечі й накачуйте до її зупинки»; використання спеціалізованих пристроїв акцентує увагу на вузькоспеціалізованих методах, придатних для контролю кровотечі у складних анатомічних ділянках).

Direct Pressure Application (застосування прямого тиску): *Apply direct pressure to the wound using both hands. Maintain pressure for 5 minutes* («Застосуйте прямий тиск до рани обома руками, утримуйте протягом п'яти хвилин»; базова навичка, яка навчає зупиняти кровотечу навіть без спеціального обладнання, що робить її універсальною).

Pressure Bandage Use (застосування компресійної пов'язки): *Secure a pressure bandage over the wound, ensuring even compression* («Закріпіть компресійну пов'язку над раною, забезпечуючи рівномірне стиснення»; акцент на рівномірному тиску дозволяє уникнути ускладнень, на кшталт пошкодження тканин).

Отже, фокус на критичних навичках у текстах тактичної медицини відображається у стислій та зрозумілій формі викладу, що дозволяє ефективно застосовувати знання в реальних бойових умовах. Інструкції спрямовані на забезпечення життя пацієнта, мінімізацію ризиків і зручність використання навіть у стресових ситуаціях. Варто зазначити, що тексти з тактичної медицини структуровані таким чином, щоб забезпечити швидке й ефективне навчання необхідних дій у бойових умовах.

Поняття текстів тактичної медицини охоплює спеціалізовану документацію для навчання та оперативної підтримки військових медиків, а також фахівців, які надають медичну допомогу в бойових та кризових умовах. Ці тексти містять інструкції з надання першої допомоги, методи стабілізації стану поранених та протоколи евакуації; вони вимагають точності та стислості для забезпечення розуміння та оперативного виконання медичних протоколів в екстремальних умовах.

Можемо виокремити наступні особливості текстів тактичної медицини:

1. *Точність та інформативність.* Особливість текстів тактичної медицини полягає у необхідності надання чітких і стислих інструкцій для швидкої і точної дії в надзвичайних умовах.

2. *Стандартизація та універсальність.* Для ефективної комунікації за допомогою текстів тактичної медицини важливе значення має стандартизація термінів, що допомагає забезпечити їхнє однакове розуміння в міжнародному контексті; наприклад, уніфікувати терміни у багатонаціональних операціях дозволяють міжнародні глосарії [11, с. 242].

3. *Адаптація акронімів та скорочень.* Тексти тактичної медицини широко використовують акроніми, які повинні зберігати значення та чіткість в українському перекладі.

4. *Культурні та семантичні бар'єри.* Тексти тактичної медицини, сормовані у західній традиції, вимагають врахування культурного контексту при перекладі українською мовою. Важливим є збереження культурної специфіки при адаптації текстів для українських умов, що сприяє більш точному розумінню та виконанню протоколів у кризових умовах [12, с. 66].

5. *Добір термінологічних відповідників.* У тактичній медицині часто використовуються спеціалізовані терміни, що не мають прямих еквівалентів у українській мові.

6. *Кроскультурна адаптація.* Переклад текстів для військової медицини повинен враховувати культурні відмінності для міжнаціональної комунікації.

Аналіз термінологічних аспектів англо-українського перекладу текстів з тактичної медицини на основі матеріалів із сайту TCCC демонструє кілька ключових тенденцій і викликів.

Перш за все стандарти TCCC формують основу навчання тактичної медицини і часто містять терміни, які вимагають адаптації до українського контексту. На основі аналізу матеріалів із сайту TCCC можна визначити 10 ключових термінів тактичної медицини, які потребують адаптації до українського

контексту з урахуванням специфіки мови, медичних практик та бойових реалій.

1. *Tourniquet* (турнікет) – засіб для контролю складних кровотеч. Термін часто використовується в тактичній медицині для позначення пристрою, який застосовують для зупинки кровотечі шляхом стискання кровоносних судин у кінцівках. На сайтах TCCC адаптація цього терміна до українського контексту враховує кілька аспектів. Турнікет описується як основний засіб для тимчасового контролю критичної кровотечі, що є надзвичайно важливим у бойових умовах. Український переклад акцентує на швидкому і точному застосуванні пристрою – наприклад, «Зупинка кровотечі за допомогою турнікета має бути виконана протягом однієї хвилини для максимального ефекту». В українському контексті термін зберігає міжнародну узгодженість, однак у той же час адаптується до потреб українських військових і медичних реалій через уточнення застосування, термінологічні роз'яснення та контекстуальні приклади.

2. *Hemostatic Agents* (гемостатичні засоби) – матеріали для швидкої зупинки кровотеч, які є важливим компонентом у тактичній медицині і використовуються для зупинки кровотечі в критичних умовах. Гемостатичні засоби описуються як матеріали або препарати, що сприяють швидкому згортанню крові. У контексті тактичної медицини акцент робиться на їхньому використанні для зупинки масивної кровотечі, яка загрожує життю, у випадках, коли накладання турнікета недоцільне або неможливе. В українському перекладі докладно описано порядок використання цих засобів (наприклад, «Притискайте бойову марлю до рани щонайменше три хвилини для активації гемостатичного ефекту». У перекладі українською гемостатичні засоби вказуються як матеріали для контролю кровотечі з поясненням, що вони входять до комплекту першої допомоги кожного військовослужбовця. Ця адаптація враховує потребу в уніфікації міжнародної термінології та забезпеченні зрозумілості й ефективності навчальних матеріалів для українських військових.

3. *Airway Management* (забезпечення прохідності дихальних шляхів) – процедури, такі як використання носоглоткових повітроводів (nasopharyngeal airways), які потребують уточненого перекладу і локалізації. У матеріалах TCCC підкреслюється, що забезпечення прохідності дихальних шляхів є другою ключовою дією після контролю кровотечі як основа для дій на догоспітальному етапі в умовах бойових операцій. Відповідно перекладаються й алгоритми дій, що зменшує ризик неправильного тлумачення: наприклад, описуються ситуації, де потрібно виконати chin lift (підйом підборіддя) або jaw thrust (висування нижньої щелепи) без спеціального обладнання.

4. *Needle Decompression* (декомпресія голкою) в контексті тактичної медицини позначає важливу процедуру для лікування пневмотораксу під тиском (tension pneumothorax), що виникає при пораненнях грудної клітки. Ця процедура включає введення голки в грудну клітку для випускання зайвого повітря з плевральної порожнини, що дозволяє зменшити тиск на легені та покращити дихання. В українському контексті термін Needle Decompression адаптовано як «декомпресія голкою», що точно відображає суть процедури і забезпечує зрозумілість для українських медиків, особливо в умовах військових навчань і реальних бойових операцій.

5. *Evacuation* (евакуація) у контексті тактичної медицини адаптується до українського військового середовища, де цей процес часто використовується для транспортування поранених з поля бою до медичних установ. На сайті TCCC детально описуються процедури евакуації як ключового етапу на різних етапах надання медичної допомоги, зокрема під час бою, тож термін вимагає точної локалізації і в процесі адаптації часто набуває українських варіантів на кшталт «евакуація поранених» або просто «евакуація» задля підкреслення зв'язку з медичним забезпеченням у бойових умовах: це забезпечує чітке розуміння, коли йдеться про переміщення поранених до лікувальних закладів чи мобільних медичних пунктів у зоні бойових дій.

6. *Triage* (сортування) – система пріоритизації допомоги, яка забезпечує ефективне розподілення ресурсів серед постраждалих з огляду на ступінь тяжкості їхнього стану. В контексті тактичної медицини, зокрема на базі практик TCCC, сортування є важливою частиною процесу надання медичної допомоги в умовах бойових дій, що допомагає швидко визначити, які пацієнти потребують негайної допомоги, а які можуть почекати або не виживуть без її надання. Термін «сортування» адаптовано в українському контексті, де він став звичним і зрозумілим для військових та медичних працівників, що виконують свої обов'язки в екстремальних умовах. Цей процес також передбачає організацію і координацію медичної допомоги для більш ефективного руху пацієнтів на вищі рівні медичної допомоги за необхідності.

7. *Tactical Field Care* (медична допомога в тактичних умовах) в контексті військової медицини в Україні має значення допомоги, що надається в умовах безпосереднього бойового середовища після евакуації з місця поранення, але ще до потрапляння до медичного закладу.

8. *Prolonged Field Care* (тривала допомога в польових умовах) – термін, що описує медичну допомогу, яка надається в умовах обмежених ресурсів, коли евакуація поранених або постраждалих неможлива або затримується на тривалий час. Це означає не тільки надання невідкладної допомоги в умовах бойових дій, а й продовження медичного моніторингу та лікування протягом тривалого часу (інфузії, догляд за ранами, підтримка життєво важливих функцій організму тощо) до моменту евакуації або надання більш спеціалізованої допомоги. Адаптація терміна в українському контексті пов'язана з реаліями бойових дій, де медичні ресурси можуть бути обмежені, а евакуація – неможливою протягом тривалого часу. Відтак тривала допомога в польових умовах має на увазі не лише швидку і ефективну стабілізацію стану постраждалих, а й продовження терапії у польових умовах, де відсутні звичайні лікарні або інші медичні заклади, а надавачі медичної допомоги мають забезпечувати безперервний нагляд за пацієнтами. Адаптація терміна Prolonged Field Care в українському контексті підкреслює необхідність інтенсивної підготовки медичних команд до роботи в умовах, де доступ до ресурсів та інфраструктури є обмеженим.

9. *Combat Gauze* (бойова марля) – термін, що описує спеціалізований вид марлі, який використовується для зупинки масивних кровотеч, особливо в умовах бойових дій. Це гемостатичний матеріал, який містить спеціальні хімічні компоненти, здатні швидко зупиняти кровотечу, і є важливим елементом у системі тактичної медицини. В українському контексті термін «бойова марля» має особливу адаптацію через специфіку надання медичної допомоги і зберігає основну суть, оскільки

інструмент, що використовує специфічні матеріали та методи для екстреної зупинки кровотечі в польових умовах.

10. *Chest Seal* (оклюзійна наліпка) – термін, що позначає медичний засіб, який використовується для герметизації відкритих поранень грудної клітки, зокрема здатних спричинити пневмоторакс. Це спеціальна пов'язка, яка має водонепроникну і повітронепроникну властивість, що запобігає потраплянню повітря у грудну порожнину і покращує дихальну функцію потерпілого до моменту його евакуації до медичного закладу. Адаптація терміна Chest Seal до українського контексту потребує точного перекладу та зрозумілого пояснення функціонального призначення цього засобу, оскільки в певних реаліях він може бути новим медичним продуктом, на відміну від практики у збройних силах країн НАТО або інших країн. Адаптований термін «оклюзійна наліпка» ефективно передає функцію цієї пов'язки.

Адаптація цих та інших термінів до українського контексту сприяє збереженню точності, чіткості та лаконічності текстів, зокрема інструкцій, з тактичної медицини для української аудиторії.

Висновки з дослідження. Переклад текстів з тактичної медицини, зокрема матеріалів, представлених на платформі TCCC, є складним і багатогранним процесом, який потребує не лише глибокого знання англійської та української мов, а й розуміння специфіки медичної та військової практики. Серед численних викликів, на які наражаються перекладачі, особливу увагу слід приділити точності термінології, збереженню функціональності тексту та забезпеченню чіткості й лаконічності інструкцій. Разом з тим труднощі може становити брак відповідників до деяких англомовних термінів в українській мові, потреба адаптувати англомовну термінологію до специфіки українських медичних та військових реалій, а також необхідність врахування міжкультурних і професійних особливостей. При цьому деякі терміни вимагають не просто точного перекладу, а й ретельної адаптації для збереження їхньої узгодженості з міжнародними стандартами, що передбачає врахування особливостей української мовної системи, а також контексту та специфіки медичних процедур, що застосовуються в умовах тактичної медицини. Крім цього, адаптація текстів передбачає уточнення деталей щодо використання медичних технік і засобів, які необхідно адаптувати до потреб українських надавачів медичної допомоги. Англо-український переклад текстів з тактичної медицини відіграє ключову роль у військовій сфері, оскільки коректне використання термінів та їхнє правильне розуміння може мати безпосередній вплив на якість і ефективність медичної допомоги та збереження життя в умовах бойових дій.

Література:

1. Вострова С. В. Лінгвокогнітивні та комунікативно-прагматичні особливості сучасного англомовного медичного дискурсу (на матеріалі медичних текстів з проблематики ВІЛ/СНІДу): автореф. дис. канд. філол. наук : Нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2003. 22 с.
2. Макаренко Ю., Ткаченко І. До проблеми перекладу медичних термінів в науковому англомовному медичному тексті. Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету. 2014. № 21. Т. 2. С. 268–271.
3. Поворознюк Р. В. *Громадський переклад. Тактична медицина [Текст] = Community interpreting. Tactical medicine* : навчальний посібник. Київ: Ліра-К, 2023. 201 с.
4. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. *Термінологія та переклад*: навчальний посібник для студентів філологічного напряму підготовки. Вінниця: Нова книга, 2010. 232 с.
5. Карабан В. І. *Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми.* Вінниця: Нова книга, 2018. 656 с.
6. Альошина М. Д. Критерії та принципи визначення адекватності відтворення стилю автора в перекладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія.* 2018. № 37. С. 54–57.
7. Кузенко Г. М. Культурологічний аспект перекладу у міжмовній комунікації. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* 2017. № 2(2). С. 22–26.
8. Zalipska, I. The systematization of terms in the process of professional medical communication. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. праць ХНПУ імені Г. С. Сковороди.* 2021. Вип. 55. С. 59–67.
9. Ключник О. В., Грицик Г. О. Труднощі науково-технічного перекладу: стаття з наукової конференції. Київ, 2013 [Інтернет-ресурс]. Режим доступу: http://conferences.neasmo.org.ua/node/1408
10. TCCC (Tactical Combat Casualty Care) [Інтернет-ресурс]. Режим доступу: https://tccc.org.ua/en
11. Venuti, L. S. Strategies of Translation. London and New York: Routledge, 2018. Pp. 240–244.
12. Гончар К., Тригуб Г., Хникіна О. Труднощі перекладу медичних текстів. Applied Linguistics-3D: Language, IT, ELT: International Scientific and Practical Conference (May 12–13, 2022). Житомир: Житомирська політехніка, 2022. С. 65–67.

Bozhuk A. Structural features of English-language terms of tactical medicine and methods of their translation into Ukrainian

Summary. The article examines the issues and features of English-Ukrainian translation of texts on tactical medicine, in particular in the context of materials presented on the Tactical Combat Casualty Care (TCCC) platform. Considering that TCCC is a global standard established for delivering medical care in war scenarios, the precision and sufficiency of the translation of these materials are crucial for assuring the efficient operation of medical units in emergencies. The analysis is carried out with an emphasis on the specifics of medical terminology, structural features of texts, and their adaptation to Ukrainian linguistic and professional realities. The article examines various types of terms used in tactical medicine, in particular abbreviations, clinical terms, names of procedures, and equipment. Key difficulties associated with the transfer of highly specialised terminology, lexical units, and abbreviations, which are important for ensuring the accuracy and understandability of texts in combat conditions, are identified. Multiple methodologies for modifying tactical medicine instructions are examined, particularly in the context of translating protocols and procedures for Ukrainian healthcare practitioners. Recommendations for translators are also considered, in particular regarding the use of generally accepted terms in Ukraine and the definition of a strategy for translating abbreviations and technical terms. Cultural and professional differences that may affect the process of translating tactical medicine terms are taken into account: since each country has its own specific traditions in organising medical care in combat conditions, the translator must take into account not only lexical and grammatical features but also differences in medical protocols and terms, as well as approaches to the education and training of medical care providers. The significance of collaboration with experts in tactical medicine is explicitly stated to guarantee the precision and adherence of translated information to international standards.

Key words: tactical medicine, medical terminology, translation, TCCC, text adaptation, linguistic equivalence.